

FORNYBART FRILUFTSLIV

Foto: Solveig Dale

Innstilling

Strategisk plattform for DNTs engasjement innen klimaspørsmål

Et fornybart friluftsliv betyr å utvikle friluftslivet i en retning som reduserer forbruk av energi og naturressurser, og som er basert på fornybare kilder. Et fornybart friluftsliv viderefører det beste i norsk friluftslivstradisjon på nye og spennende måter. Som en troverdig aktør i klimaarbeidet tar DNT ansvar for å forme nye trender og ta djerpe, men nødvendige initiativ.

FORORD

I forbindelse med revisjon av DNTs naturvernstrategi satte DNT Oslo og Omegn klimaspørsmålet på dagsorden i et brev til landsstyret i november 2009. Landsstyret ba naturvernutvalget drøfte temaet, og dette ledet til gjennomføring av et klimaverksted på DNTs landsmøte i 2010. I tilknytning til vedtak av DNTs natur- og miljøvernstrategi vedtok landsmøtet samtidig følgende: *"Landsstyret igangsetter et arbeid for utarbeidelse av en strategisk plattform for DNTs engasjement innen miljøspørsmål i lys av de globale miljøutfordringene. Arbeidet legges frem som sak på landsmøtet i 2011"*.

Landsstyret nedsatte som en følge av dette et klimautvalg. Utvalgets mandat var å utarbeide forslag til strategisk plattform for foreningens engasjement innen klimaspørsmål, med mål om å gi konkrete forslag til hvordan DNT kan bidra til å løse klimautfordringen. Dokumentet skal behandles på landsmøtet i 2011, og gi innspill til DNTs veivalgsdiskusjon. Utvalget har valgt å fokusere på strategier for å redusere utslipp av klimagasser. Det vil si at klimatilpassende tiltak ikke er tatt opp.

Utvalget har til sammen hatt fire møter. Landsstyret er også blitt holdt orientert om utvalgets arbeid underveis, blant annet gjennom en orientering om utvalgets arbeid på styreledermøtet på Preikestolhytta høsten 2010. I tillegg har naturvernutvalget og hyttedriftsutvalget gitt innspill underveis i arbeidet. Med dette dokumentet leverer utvalget sine anbefalinger.

Oslo, 10. januar 2011

Lars Wang
Styreleder i Drammens og Oplands
Turistforening (leder)

Karoline Burdahl Teien,
Leder DNT ung

Knut Støren
Styreleder i DNT Oslo og Omegn

Stein Arne Pallesen
Driftansvarlig i Stavanger
Turistforening

Torild Hage
Styremedlem i landsstyret og
leder av DNTs naturvernutvalg

Ragnvald Jevne
Styremedlem i landsstyret og
styreleder i Lillehammer og Omegn
Turistforening

Kjartan Askim
DNT sentralt (sekretær)

Innhold

FORORD	1
1. SAMMENDRAG OG ANBEFALINGER	3
2. FELLES KUNNSKAPSGRUNNLAG	5
3. FELLES HANDLING ?.....	6
4. FRILUFTSLIV I ENDRING	7
Samfunnsutviklingen	7
Friluftslivet – hva har skjedd?.....	7
Hvor går friluftslivet?.....	7
5. STRATEGISK PLATTFORM	8
DNTs formål er utgangspunktet	8
Varder for en troverdig klimasatsing.....	8
Både effektivisere, erstatte og redusere.....	9
Klima – nye dilemmaer for DNT	10
Klimavennlig eller høy aktivitet?	10
Klimavennlig eller høy standard?	11
Bevare natur eller utbygging av klimavennlig energi?	12
Følge eller forme trender?	13
6. TILTAKSOMRÅDER	15
Tiltaksområde 1: Fremtidens DNT-hytter	15
Tiltaksområde 2: Klimaeffektive transportløsninger.....	16
Tiltaksområde 3: Nasjonal infrastruktur for friluftsliv.....	18
7. VEIEN VIDERE I DNT.....	19
8. REFERANSER	20

Vedlegg 1 Utfyllende kunnskapsstatus

1. SAMMENDRAG OG ANBEFALINGER

Kloden er i ferd med å varmes opp og klimaet endres. Det meste av temperaturøkningen skyldes økt konsentrasjon av drivhusgasser i atmosfæren på grunn av vårt forbruk av olje, kull og gass. En langsiktig stabilisering av temperaturen på 2,0 - 2,4 °C over førindustrialisert nivå vil i følge klimapanelet kreve CO₂ -utslipp på 50 - 85 % under nivået i 2000. Økninger ut over dette nivået er meget dramatiske både for mennesker og naturgrunnlaget.

Klimaendringene utgjør en trussel mot vår felles natur- og kulturarv. DNTs formålsparagraf er derfor et godt utgangspunkt for foreningens klimaengasjement. Slik er også klimaendringene en trussel mot mulighetene for og verdien av å drive friluftsliv. Utvalget anbefaler at DNT legger følgende prinsipper (varder) til grunn for en troverdig klimastrategi:

- Relevans - som betyr at tiltak må være knyttet til DNTs virksomhet, friluftslivets muligheter og rammebetingelser
- Realisme - som innebærer å velge tiltak med reell mulighet for direkte og indirekte påvirkning
- Rettferdighet - som tar inn over seg at DNT også bør ha et etisk og globalt perspektiv i klimaarbeidet

Mange samfunns- og friluftslivstrender peker i retning av et stadig høyere ressursbruk og økende klimabelastning. For å være en troverdig aktør i klimaarbeidet er det derfor nødvendig at DNT tar en aktiv rolle ved å utnytte og forme nye friluftslivstrender i en mer klimavennlig retning. DNT bør legge til grunn at klimatiltak må omfatte både:

- Mer effektiv bruk av energi
- Å erstatte fossil energi med fornybare energikilder
- Å reducere det totale energiforbruket

Gjennomføring av klimastrategien betyr å integrere tiltak i alle deler av foreningens virksomhet (aktiviteter, hytter, løypenett, kommunikasjon, myndighetskontakt mv). En slik gjennomføring vil være det beste grunnlag for et troverdig engasjement også utover foreningens egne ansvarsområder.

Klimautfordringen gir DNTs naturvernarbeid en ny dimensjon, men kan samtidig representere nye dilemmaer. Vil en troverdig klimastrategi føre til at vi må redusere vår aktivitet, gi en generell aksept for utbygging av fornybar energi eller redusere standarden på foreningens tilbud? Utvalget legger til grunn at økt aktivitet er et viktig mål, og at fokus derfor bør være på å utvikle et klimavennlig tilbud. Videre bør foreningen legge vekt på å utvikle et tilbud med høy kvalitet fremfor høy standard. DNT kan likeledes arbeide for en overgang til fornybar energi, uten at dette betyr en generell aksept for vind- og vannkraftutbygging eller forutsetninger om et stadig økende energibehov.

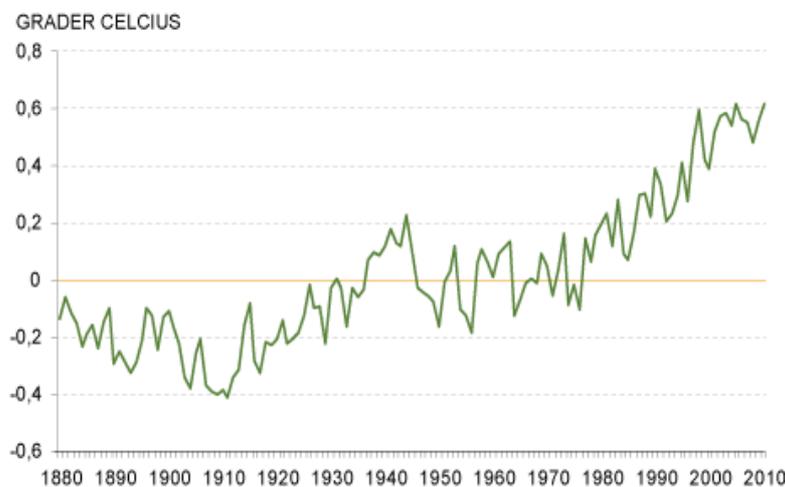
Utvalget har valgt å peke på følgende tiltaksområder:

- Fremtidens DNT-hytter - hvor utvalget blant annet foreslår at det etableres pilotprosjekter med mål om å utvikle energi- og klimaeffektive konsepter
- Klimaeffektive transportløsninger - hvor fokus er å redusere klimagassutslippene ved transport i forbindelse med friluftslivsaktivitet
- Nasjonal "infrastruktur" for friluftsliv - hvor DNT kan være en initiativtaker til prosjekter rettet mot å videreutvikle DNTs tilbud (infrastruktur) til et lett tilgjengelig og spennende friluftsliv for alle. Dette innebærer en struktur av hytter og ruter som både omfatter ulike typer friluftsliv (fottur, ski, sykkel, kajakk mv.), som griper på tvers av områder (fjell, skog, sjø) og som involverer ulike aktører

Utvalget inviterer medlemmene, de enkelte foreninger og turlag til dugnad for et klimavennlig friluftsliv. Samtidig ser utvalget det som avgjørende at arbeidet gis organisatoriske og økonomiske rammer fra DNT sin side. En slik satsing kan gjøre DNT til en pådriver for nye former for samarbeid og partnerskap for et fornybart friluftsliv.

2. FELLES KUNNSKAPSGRUNNLAG

Kloden er i ferd med å varmes opp og klimaet endres. Det er meget sannsynlig (dvs. med 90 % sannsynlighet eller mer) at det meste av den observerte temperaturøkningen etter ca. 1950 skyldes økt konsentrasjon av drivhusgasser i atmosfæren på grunn av menneskelig aktivitet. I perioden fra den industrielle revolusjon har temperaturen på jorda økt med nesten 0,8 °C globalt. Klimapanelet fastslår at det er sannsynlig (dvs. med mer enn 66 % sannsynlighet) at den globale temperaturen vil øke ytterligere med mellom 1,1 og 6,4 °C i løpet av det 21. århundre. Dette er sentrale konklusjoner fra FNs klimapanel sin fjerde og til nå siste hovedrapport (IPCC, 2007). Fakta nedenfor bygger i sin helhet på FNs klimapanel sine vurderinger.

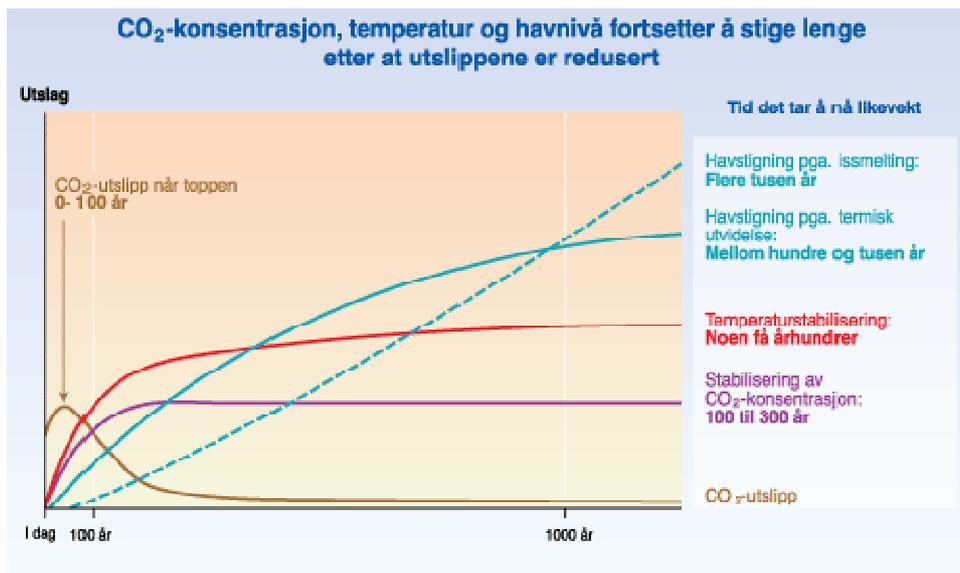

FIGUR 1: GLOBAL MIDDELTEMPERATUR FRA 1880-2010. AVVIK FRA NORMALEN (1901-2000 °C). KILDE: NATIONAL ATMOSPHERIC ADMINISTRATION, 2010

Ifølge Klimapanelet er oppvarmingen selvforsterkende. Grunnen er at opptaket av karbon både på land og i havet reduseres ved høyere temperaturer. Temperaturøkningen fører også til nedsmelting av is og opptining av permafrost. Is og snø har en lys overflate som reflekterer sollyset og motvirker oppvarming. En opptining av permafrost frigjør metangass, som er en langt mer skadelig gass enn CO₂. Dette viser at vi har satt i gang en akselererende prosess vi ikke vet hvor vil ende hvis vi ikke tar drastiske grep for å endre kurs.

Endringene vil gi dramatiske konsekvenser. Omfanget av oversvømmelser, hetebølger, stormer og tørke vil øke, og inntil 30 prosent av verdens plante- og dyrearter står i fare for å dø ut. Temperaturøkningen vil også gi endringer i avlingsstørrelse; noe som igjen vil påvirke matvarepriser og tilgangen på mat.

En langsiktig stabilisering av temperaturen på 2,0 - 2,4 °C over førindustrialisert nivå vil i følge klimapanelet kreve at CO₂-utslippene ligger 50 - 85 % under nivået i 2000. At det er usikkerhet rundt omfanget av konsekvensene, og at det er påvist enkelte unøyaktigheter i klimapanelets dokumentasjon rokker ikke ved dette bildet.

FIGUR 2: ETTER AT CO₂-UTSLIPPENE ER REDUSERT OG CO₂-KONSENTRASJONEN I ATMOSFÆREN ER STABILISERT, VIL TEMPERATUREN OG HAVNIVÅET FORTSETTE Å STIGE. KILDE: IPCC

3. FELLES HANDLING ?

Klimaendringene har vært og er gjenstand for politiske forhandlinger og avtaler. Sentrale politiske vedtak og internasjonale forpliktelser er:

- FNs Rammekonvensjon om klimaendring fra 1992. De industrialiserte landene må gå foran og redusere sine utslipp av klimagasser. Det ble nedfelt mål om å stabilisere konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren på et nivå som hindrer farlige menneskeskapte klimaendringer.
- Kyoto-protokollen fra 1997 fikk på plass tallfestede mål for hvor mye de rike landene må kutte sine utslipp av klimagasser. Norges utslipp av klimagasser i perioden 2008 - 2012 skulle f.eks. ikke være mer enn en prosent høyere enn de var i 1990.
- Klimaforliket i 2008 som var et bredt politisk forlik på Stortinget. Norge skal blant annet satse på å bli karbonnøytralt (medregnet kvotehandel) innen 2030. Om lag 2/3 av Norges utslippsreduksjoner skal skje nasjonalt.
- På klimamøtet i Cancun desember 2010 ble målet om å begrense den globale oppvarmingen til 2 grader (vedtatt i København 2009) bekreftet, og utslippsmål ble nedfelt i vedtak. Samtidig ble det besluttet å ferdigstille arbeidet med en ny forpliktelsesperiode under Kyotoprotokollen så raskt som mulig.

Resultatene så langt viser at det er langt igjen til å realisere fastsatte mål, som å begrense den globale oppvarmingen til 2 grader. For øyeblikket er det som skjer i langt større grad preget av det som innenfor ressursforvaltningen kalles "fellesskapets tragedie" enn av felles handling.

Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved om det er tilstrekkelig å avvente internasjonale avtaler og nasjonale målsettinger. Et avgjørende spørsmål for organisasjoner som ønsker å bidra til å møte klimautfordringen, er derfor om det i tillegg er behov for deltakelse, ansvar og en storstilt dugnad.

4. FRILUFTSLIV I ENDRING

Samfunnsutviklingen

Generelle samfunnstrender som også har betydning for friluftslivet er (Kairos Future, 2008; Teknologirådet, 2006):

- Globalisering – sterkere konkurranse om folks fritidsbruk
- Urbanisering – stadig flere nordmenn lever i byer og tettbygd strøk
- Demografiske endringer – de eldre utgjør en stadig større andel av befolkningen
- Teknisk utvikling – en rivende utvikling innen teknologiløsninger

Utviklingen gir oss en større valgfrihet i hva vi kan bruke fritiden vår på. Vi velger i økende grad å reise utenlands, og arbeid og fritid er for mange langt mer stillesittende enn tidligere. Samtidig styrker urbaniseringen grunnleggende behov for tilgang på rekreasjonsområder og naturopplevelse.

Friluftslivet – hva har skjedd?

Friluftsliv har i løpet av de siste 150 årene utviklet seg til å bli en av de mest utbredte fritidsaktivitetene i den norske befolkningen (Odden, 2008). Utviklingen skyldes mer fritid, bedre økonomi, bedre infrastruktur, økt tilgang på privatbiler og hytter mv. Friluftsliv står sterkt i befolkningen. 95 % av alle nordmenn utøver friluftsliv minst en gang i året, med et gjennomsnitt på 96 dager. Viktige utviklingstrekk de siste 40 årene er:

- Deltakelsen i friluftslivet er styrket, særlig innen lett tilgjengelige aktiviteter
- Sterk økning i oppslutning blant tidligere underrepresenterte grupper, som kvinner, eldre og befolkningen i spredt bygde strøk
- Friluftslivet har blitt mer mangfoldig og spesialisert
- Rekrutteringen svikter innenfor enkelte tradisjonelle aktiviteter
- Sterk vekst i ungdommens deltakelse i nye former for friluftsliv
- De sosiale skillene i friluftslivsutøvelsen øker, ved at enkelte grupper er overrepresentert i de moderne aktivitetene
- Etablerte motiver for friluftsliv, som naturopplevelse, aktivitet og sosialt samvær står fortsatt sterkt

Hvor går friluftslivet?

Utviklingen i friluftslivet, slik klimautvalget vurderer det, peker i retning av at:

- Autentiske natur- og kulturopplevelser vil bli viktigere
- Friluftsliv som helsefremmende aktivitet vil få en økende betydning
- Det vil bli økte krav til kvaliteten på tilbudet og graden av tilrettelegging
- Vi vil se en fortsatt økende spesialisering av aktiviteter og utstyr
- Teknologitvillingen gir økte muligheter og krav til informasjon om turmuligheter mv.
- Friluftslivet vil bli mer basert på bruk av fly og privatbil, med lange reiser og kortere turer

5. STRATEGISK PLATTFORM

DNTs formål er utgangspunktet

Utvalget mener at DNTs formålsparagraf er et godt utgangspunkt for foreningens klimaengasjement:

DNT skal arbeide for et enkelt, aktivt, allsidig og naturvennlig friluftsliv og for sikring av friluftslivets natur- og kulturgrunnlag.

Klimaendringene utgjør en trussel mot vår felles natur- og kulturarv. Slik er også klimaendringene en trussel mot mulighetene for, og verdien av å drive friluftsliv.

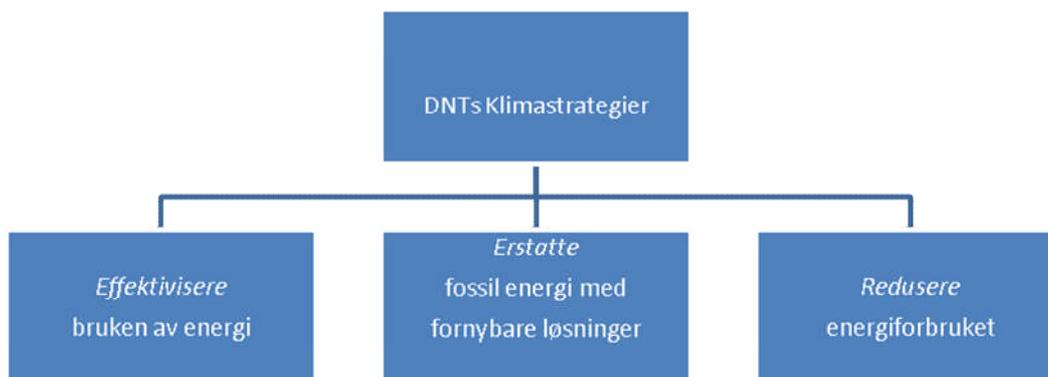
Varder for en troverdig klimasatsing

DNT er den største og viktigste friluftslivsaktøren i Norge, og vår virksomhet må ha en høy troverdighet blant medlemmer og i samfunnet. Troverdighet er derfor en av verdiene i DNTs verdigrunnlag, som står for tillit, trygghet og kvalitet. Utvalget mener likevel det er behov for at det etableres noen nye varder eller prinsipper på dette området for at foreningen skal oppfattes som troverdig også innen klimaspørsmål.

- **Relevans** betyr at DNT fokuserer på strategier og tiltak som er relatert til DNTs formål, og som oppleves som relevante både av medlemmer og samfunnet for øvrig. DNTs klimastrategi må utvikles og realiseres gjennom en bred prosess, hvor flest mulig inviteres med inn til aktivt deltakelse. Klima kan ikke ses på som et spesialområde "noen" i DNT arbeider med, men representere et perspektiv som preger hele vår virksomhet.
- **Realisme** betyr at DNT må finne løsninger som faktisk har mulighet for å skape endringer. Tiltak kan gjerne oppfattes som ambisiøse og krevende, men skal være noe vi tror kan realiseres, og som vi derfor vil legge energi og ressurser i å oppnå. Realisme innebærer at vår klimapolitikk har tyngdepunkt på handling. Tiltakene må også oppfattes som konstruktive og nyskapende slik at medlemmer og andre samarbeidspartnere ønsker å engasjere seg.
- **Rettferdighet** betyr at klimatrusselen også oppfattes som en etisk utfordring for DNT som forbund, for den enkelte medlemsforening og for hver og en av oss som medlemmer. Det stiller oss overfor spørsmål om ansvar og valg. Det kan hende klimaendringene de nærmeste 10-årene ikke får særlig alvorlige konsekvenser, verken for Norge eller norsk friluftsliv. Likevel vet vi at vi trenger 5 ½ jordkloder (Global Footprint Network, 2010) for at alle skal ha det samme forbruket som nordmenn. Klimaendringer får trolig langt mer dramatiske konsekvenser for mennesker i andre land. Uten å legge inn et etisk perspektiv vil det være nærliggende å mene at DNT ikke behøver å ha et bevisst forhold til klima, fordi dette har "andre" et ansvar for å løse.

Både effektivisere, erstatte og redusere

For å redusere utslippene må energien brukes mer effektivt, fossil energi må fases ut til fordel for fornybare energikilder, og vårt totale energiforbruk må reduseres. Klimautfordringens omfang tilsier at vi må anvende alle de tre strategiområdene i figuren nedenfor.

FIGUR 3: DNT SINE STRATEGIOMRÅDER FOR REDUSERTE KLIMAGASSUTSLIPP.

Samtidig vil DNT både kunne arbeide med tiltak innen egen virksomhet og engasjere seg i spørsmål som berører andre samfunnsområder og aktører. Arbeidet med vern av vassdrag og å begrense naturinngrep knyttet til overføringslinjer for energi er eksempler på dette.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over hvordan DNTs klimaarbeid kan skje innenfor ulike typer spørsmål. Tabellen viser at DNT allerede i dag arbeider innenfor mange av områdene, både gjennom vår natur- og miljøvernstrategi, hytte- og rutestrategi og DNTs veivalgsdokument. Klimastrategien innebærer derfor først og fremst et behov for å øke innsatsen. Klimastandpunktet gir i tillegg natur- og miljøvernstrategien en ny dimensjon.

TABELL 1: EKSEMPLER PÅ HVORDAN DNT KAN BIDRA TIL REDUSERTE KLIMAGASSUTSLIPP, BÅDE GJENNOM Å PÅVIKRE OMGIVELSENE OG I EGEN VIRKSOMHET.

	Foreningens engasjement innenfor relevante samfunnsspørsmål	Tiltak i egen virksomhet eller med tilknytning til friluftslivsaktivitet
Effektivisere	<p><i>Pådriver</i> for en effektivisering av dagens energiproduksjon</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forbedre overføringskapasiteten på eksisterende kraftnett - Fornye og oppgradere produksjonsutstyr i eksisterende kraftanlegg 	<p><i>Effektivisere</i> energibruken tilknyttet friluftslivsaktivitet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Optimalisere energiutnyttelsen ved drift og bruk av våre hytter og foreningshus - Fellesturer baseres på felles transport
Erstatte	<p><i>Pådriver</i> for en omlegging til produksjon av fornybare energiløsninger</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bruk av fornybar energi ved oppvarming av bygninger - Omlegging til bruk av fornybar energi ved transport 	<p><i>Omlegging</i> til fornybare energiløsninger ved friluftslivsaktivitet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utfasing av fossile energikilder på hyttene til fordel for fornybare - Etablering av bussruter basert på fornybart drivstoff
Redusere	<p><i>Pådriver</i> for en reduksjon av ressurs- og energiforbruket</p> <ul style="list-style-type: none"> - Synliggjøre konsekvensene av økt energiutbygging - Gå i mot utbygging som medfører unødvendig energiforbruk 	<p><i>Tilrettelegge</i> for et friluftsliv med liten energibruk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gjøre friluftslivsområder lettere tilgjengelig med kollektivtransport - Etablere et hytte- og rutenett som begrenser behovet for transport - Økt satsning i by- og tettstedsnære friluftsområder

Klima - nye dilemmaer for DNT

Utvalget ser at følgende spørsmål kan framstå som nye dilemmaer når DNT skal utforme en klimastrategi:

- Skal DNT være klimavennlig eller skal vi arbeide for høy friluftslivsaktivitet?
- Skal DNT arbeide for å bevare natur mot alle inngrep, eller skal vi akseptere utbygging av vann- og vindkraft?
- Skal DNT velge lav(ere) standard på hytter, aktiviteter og utstyr, eller skal vi gå mot et friluftsliv med høy ressursbruk?

Klimavennlig eller høy aktivitet?

DNT skal etter formålet arbeide for et enkelt, aktivt, allsidig og naturvennlig friluftsliv. Et enkelt friluftsliv skal i følge verdigrunnlaget bidra til å gjøre det lett for folk å bruke naturen, og at vårt tilbud skal ha en nøktern standard. Et naturvennlig friluftsliv skal sikre at DNT tar i bruk naturen på en økologisk bærekraftig måte.

Klimautfordringen gjør at DNT også må ta høyde for de indirekte miljøkonsekvensene av vår aktivitet. De indirekte konsekvensene omfatter for eksempel alle utslipp av klimagasser som er knyttet til forbruk og produksjon av utstyr, bygging og drift av hytter samt våre aktiviteter. Klimaspørsmålet forplikter oss derfor til å åpne opp for en diskusjon om å utvide innholdet i begrepene enkelt og naturvennlig i den kommende veivalgsprosessen.

FIGUR 4: DNT MÅ UNNGÅ Å STIMULERE TIL AKTIVITET SOM KREVER HØY RESSURSBruk, MEN TILRETTELEGGE FOR ET AKTIVT FRILUFTSLIV MED LITEN RESSURSBruk. DETTE BIDRAR TIL BÆREKRAFTIG FRILUFTSLIVSAKTIVITET.

BILDE 1: LANGE SKITURER I DEN NORSKE FJELLHEIMEN ER ET EKSEMPEL PÅ FRILUFTSLIVSAKTIVITET SOM KREVER LITE RESSURSBruk.

Samtidig er DNT en organisasjon som skal tilrettelegge og stimulere til friluftaktivitet. Utvalget anbefaler derfor at DNT fokuserer på å tilrettelegge for økt aktivitet, men samtidig prioriterer friluftsliv med lite energi- og ressursbruk (jfr. figur 4).

Klimavennlig eller høy standard?

Standarden på DNTs hytter varierer mellom betjente, selvbetjente og ubetjente hytter. Også standarden på rutenettet kan variere mellom ulike områder og strekninger. For å opprettholde DNTs tilbud som en attraktiv fritidsaktivitet også i fremtiden er det nødvendig å videreutvikle hytte- og rutenettet.

Økt standard vil i mange tilfeller også innebære økt ressursbruk. Utvalget foreslår derfor at DNT fokuserer på begrepet kvalitet framfor standard. Kvalitet vil på en bedre måte innbefatte faktorer som lokal mat, hyggelig og kunnskapsrikt vertskap og trivelig atmosfære. Som figur 4 viser, kan høy kvalitet også oppnås ved lav ressursbruk.

FIGUR 5: DNT MÅ TILBY ET ATTRAKTIVT TILBUD AV HØY KVALITET, SAMTIDIG SOM RESSURSBRUKEN HOLDES LAV.

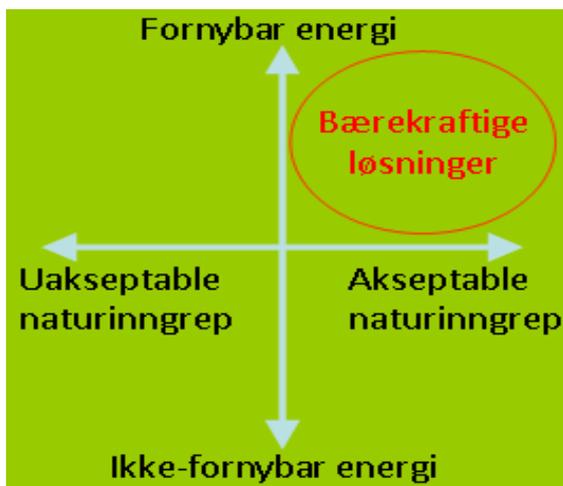

BILDE 2: EN NATT PÅ FANNARÅKENS HYTTETAK ER KANSJIE NOE UKOMFORTABEL OG KALD, MEN KAN LIKEVEL UTKONKURRERE EN HVILKEN SOM HELST HIMMELSENG I KVALITET.

Bevare natur eller utbygging av klimavennlig energi?

Overgangen til et klimanøytralt samfunn vil kreve en utfasing av ikke-fornybare ressurser til fordel for fornybare ressurser. Produksjon av fornybar energi betyr imidlertid ofte betydelige naturinngrep. Slik utbygging kan dermed komme i konflikt med DNTs formål om å sikre friluftslivets naturgrunnlag.

Behovet for å ta vare på vår felles naturarv har stått sterkt i DNT helt siden begynnelsen. Allerede i 1904 fremmet DNTs daværende formann Yngvar Nielsen forslag om "at holde af" en del av Norge for kommende slekter (Ryvarden, 1993). Ved foreningens 100-årsjubileum skrev Christophersen (1968) at "både i sin undfangelse, fødsel og vekst har Den Norske Turistforening vært intimt forbundet med den norske naturfølelse". Tanken ble videreført av DNTs formann Ore (1993) ved 125-årsjubileet da han skriver "Storheten i naturen, mystikken og eventyret må vi ta vare på. Vi har et særlig ansvar for å ta vare på denne arven så vi kan overlevere den videre og se neste generasjon i øynene".

FIGUR 6: DNT MÅ AKSEPTERE UTBYGGING AV FORNYBAR ENERGI, MEN KUN DERSOM OMRÅDER MED VIKTIGE NATURVERDIER UNNGÅS. UTBYGGING MÅ VÆRE BASERT PÅ BÆREKRAFTIGE LØSNINGER.

BILDE 3: VEFSNAVASSDRAGET I NORDLAND BLE VARIG VERNA I 2009. DNT HADD E JOBBET FOR DETTE I FLERE ÅR, PÅ GRUNN AV STORE BIOLOGISKE VERDIER OG MULIGHETER FOR FRILUFTSLIV I URØRT NATUR. DETTE ER DERMED ET EKSEMPEL PÅ EN FORNYBAR ENERGIKILDE HVOR INNGREP ER UAKSEPTABELT.

DNTs arbeid for å ta vare på naturverdiene styres av DNTs natur- og miljøvernstrategi. Samtidig kan det være at enkelttiltak som i utgangspunktet er negative ut i fra et tradisjonelt naturvernperspektiv er et viktig klimatiltak. Hvor nødvendig inngrepene er, må imidlertid vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Dette vil likevel innebære at DNT må akseptere enkelte inngrep som kan begrense friluftslivets muligheter på kort sikt, men som har betydning for å sikre de langsiktige mulighetene for friluftsliv.

Samtidig innebærer klimautfordringen at også DNT bør ta et annet utgangspunkt når for eksempel nye hytter eller oppgradering og vedlikehold planlegges. Utgangspunktet bør nå være at tiltaket skal kreve minst mulig forbruk av ikke-fornybar energi og naturressurser. Det bør søkes å utnytte lokale energikilder som vann- og vindkraft, istedenfor å etablere løsninger basert på fossilt brensel. På samme måte som vinklingen på Bergen kan snus fra kraftkrise til en fremtidens by i en innovativ klimaregion (se ramme), kan også DNT velge et mer innovativt utgangspunkt for nye tiltak.

Følge eller forme trender?

Endringene innen friluftslivet de siste 40 årene reflekteres også i DNTs tilbud. Økt medlemstall, med den største prosentvise veksten de siste årene blant de yngre, viser at vi har lyktes i dette arbeidet.

Mange av trendene innen friluftslivet peker derimot i retning av en høyere ressursbruk og økende klimabelastning. Det vil således neppe være tilstrekkelig for DNT å utnytte trender og "nye" markeder dersom foreningen ønsker å framstå som en foregangsaktør i klimaarbeidet, men gir et behov for en bevisst utvikling som både utnytter og former nye trender i en klimavennlig retning.

Som samfunnsaktør kan DNT både ta ansvar for egen virksomhet, og ved å forholde seg aktivt til omverdenen. Ved å gjennomføre tiltak som reduserer friluftslivets klimautslipp vil DNT bli oppfattet som en seriøs aktør ved kritikk av andre aktører. Denne kritikken må imidlertid komme innenfor relevante problemstillinger, og om mulig ha en konstruktiv og løsningsorientert innfallsvinkel som inviterer til samarbeid.

"Bergen Klimaregion"

Det finnes store muligheter for å redusere behovet for ny kraftproduksjon og energioverføring. Flere internasjonale studier viser at energieffektivisering er det enkleste og billigste klimatiltaket. Basert på et nasjonalt scenario der frigjort energi i byggsektoren blir brukt til elektrifisering av transportsektoren, offshorevirksomhet og en total utfasing av oljefyring, vil Norges klimagassutslipp kunne reduseres med 6 millioner tonn. Dette utgjør i underkant av 40 % av klimaforlikets målsetning om innenlandsk klimagassreduksjon innen 2020 (Sintef, 2009).

Utbygging av monsternmaster i Hardanger har møtt sterk motstand både lokalt og nasjonalt på grunn av naturinngrepene dette medfører. Saken er et godt eksempel på en vinkling som skaper et "uløselig" dilemma fremfor at det åpnes mulighet for at Bergen (på samme måte som Norges øvrige byer) kan ta på alvor å være fremtidens byer.

Ved å legge om dagens løsninger kan Bergen bli verdensledende innen energi-effektivisering!

Utvalget foreslår derfor at:

DNT skal legge til rette for et friluftsliv som gir reduserte klimagassutslipp, og som sikrer vår felles natur- og kulturarv. Dette skal gjøres gjennom tiltak i egen virksomhet, og ved å ta en aktiv rolle i relevante samfunnsprosjekter.

Utvalget mener begrepet fornybart friluftsliv kan være en god betegnelse på et friluftsliv som både er basert på fornybare ressurser og som er slik at det både kan og bør bety økt aktivitet fremover.

6. TILTAKSOMRÅDER

For at klimaarbeidet skal bli relevant må tiltak i stor grad planlegges og gjennomføres med bred deltakelse. Utvalget har likevel valgt å trekke ut noen tiltaksområder som kan tjene som eksempler og bidra til å gi retning for arbeidet lokalt. Dette er områder hvor utvalget mener det er behov for å øke innsatsen, hvor de fleste foreninger vil ha felles utfordringer, og hvor det er naturlig at DNT sentralt både stimulerer, støtter og sikrer koordinering.

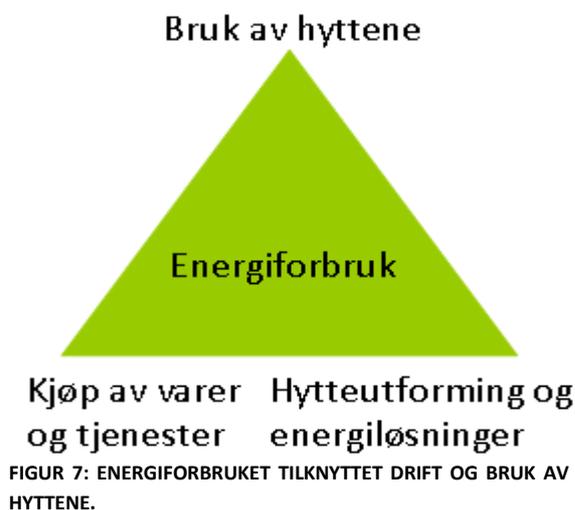
Følgende tre tiltaksområder er valgt ut:

1. Fremtidens DNT-hytter
2. Klimaeffektive transportløsninger
3. Nasjonal infrastruktur for friluftsliv

Tiltaksområde 1: Fremtidens DNT-hytter

Mål: Redusere hyttens klimagassutslipp til et minimum

CO₂ - utslippene fra DNTs hytter er lave sammenliknet med annen type overnattingsvirksomhet. Det finnes likevel et betydelig potensial for å redusere energibruken. Kostnadene ved dette kan oppfattes som høye siden utslippene i utgangspunktet er lave. Tiltak bør likevel gjennomføres fordi hyttene brukes av svært mange mennesker. Hyttene kan dermed brukes som flaggskip for å synliggjøre DNT som en aktiv klimaaktør. Hyttenes varierende beliggenhet og naturbetingelser gjør også at mange ulike løsninger må velges. Dette gir en unik mulighet til å vise hvilke muligheter for sparetiltak som finnes.

BILDE 4: SKOGADALSØEN I JOTUNHEIMEN HAR SØKT OM TILLATELSE TIL BYGGING AV ET MICROKRAFTVERK.

De fleste av hyttene er frakoblet all teknisk infrastruktur. Det blir derfor svært tydelig hvilke forsyninger som kreves utenfra, og i hvor stor grad hyttene klarer å oppnå selvforsynhet. Et mål om selvforsynhet kan derfor også ha betydning for fremtidige hytters lokalisering, og at hyttekonsepter som begrenser energibruken må utvikles.

Hvilke tiltak som er fornuftige å gjennomføre vil variere fra hytte til hytte. Utvikling av mer effektive og fornybare oppvarmingssystemer, etterisolering, ombygging og bedre styring av energibruken er eksempler på mulige tiltak. Enkle analyser og handlingsplaner for hvilke tiltak som bør gjennomføres vil derfor være fornuftig, enten av enkelthytter eller ved en gruppeanalyse av flere hytter med tilsvarende utfordringer. Mye av dette gjøres allerede i dag gjennom miljøfyrtårnsertifiseringen. Det er likevel gode muligheter både for å øke gjennomføringshastigheten og overoppfylle dagens krav.

Tiltak	Aktuelle virkemidler
<u>Effektivisere</u> Optimalisere energiforbruket på hyttene	Utarbeide ENØK-analyser Innføre retningslinjer for bygging, drift og vedlikehold av våre hytter Søke økonomisk støtte til sparetiltak
<u>Erstatte</u> Omlagging til fornybare energiløsninger på hyttene	Inngå samarbeid med ENOVA
<u>Redusere</u> Generell reduksjon av medlemmenes energiforbruk på hyttene	Informere medlemmene om behovet og mulighetene for energisparing Synliggjøre DNT sitt arbeid

Utvalget foreslår følgende pilotprosjekter:

- Fremtidens betjente DNT hytte (konsept). Interesserte foreninger søkes, og det etableres ett eller flere prosjekter hvor DNT sentralt bidrar til å sikre gjennomførbarhet.
- Fremtidens selvbetjente/ubetjente DNT hytte (konsept). Interesserte foreninger søkes, og det etableres ett eller flere prosjekter hvor DNT sentralt bidrar til å sikre gjennomførbarhet.
- Klimavennlig rehabilitering. Interesserte foreninger søkes, og det etableres ett eller flere prosjekter hvor DNT sentralt bidrar til å sikre gjennomførbarhet.

Tiltaksområde 2: Klimaeffektive transportløsninger

Mål: Redusere klimagassutslipp ved transport til og fra sted for friluftslivsaktivitet

Store klimagassutslipp er knyttet til transport, blant annet i forbindelse med friluftslivsaktivitet. Samtidig viser prognosene at transportbehovet i Norge er økende. For å møte denne utviklingen er det nødvendig å legge til rette for mer miljøvennlige transportløsninger. To grep må gjøres for å redusere friluftslivets klimagassutslipp ved transport. Det må legges til rette for mer effektive reiseløsninger, og vi må reise annerledes.

BILDE 5: SKIFORENINGENS BUSSE KJØRER HVER HELG OSLOFOLK UT I MARKA PÅ TUR.

BILDE 6: EN SYKKEL- ELLER FOTTUR FRA FINSE KAN NÅS MED TOGET.

Mer effektive reiseløsninger innebærer å forbedre eksisterende teknologi for drivstofforbruk og utslipp, samt utvikle alternativ motorteknologi og drivstofftyper. DNT kan her gå foran ved en bevisst benyttelse av slike løsninger der disse eksisterer, eller inngå samarbeid om å etablere transportløsninger basert på fornybar energi på mye brukte strekninger. Annerledes reise innebærer en omorganisering av hvordan mennesker velger å reise. DNT bør her være en sterk pådriver for en atskillig tyngre satsing på utvikling av kollektive transportløsninger med lave utslipp – også ved friluftslivsaktivitet. Alle nasjonalparker bør for eksempel ha god kollektivdekning, istedenfor å fortsette dagens utvikling av bilbaserte løsninger. Vi må også tørre å se kritisk på hvor mye vi reiser.

Vår innfallsvinkel bør være å synliggjøre friluftslivsaktivitet og transportløsninger med lave klimagassutslipp. En slik satsing vil i tillegg til reduserte utslipp gjøre naturopplevelse lett tilgjengelig også uten å ha tilgang på bil.

Tiltak	Aktuelle virkemidler
<u>Effektivisere</u> Etablere koblinger mellom infrastruktur for friluftsliv og kollektivtransport	Styrke samarbeidet med infrastruktur- og transportsektoren Delta i prosess om Nasjonal transportplan 2014-2023 Synliggjøre friluftslivet med bærekraftige transportløsninger via våre informasjonskanaler
<u>Erstatte</u> Etablere transportløsninger basert på fornybar energi	Etablere samarbeid med Transnova
<u>Redusere</u> Etablere reiseløsninger basert på felles transport Flere tilbud som krever lite eller ingen transport	Styrke satsingen på fellesturer Økt fokus på turer i by- og tettstedsnære områder

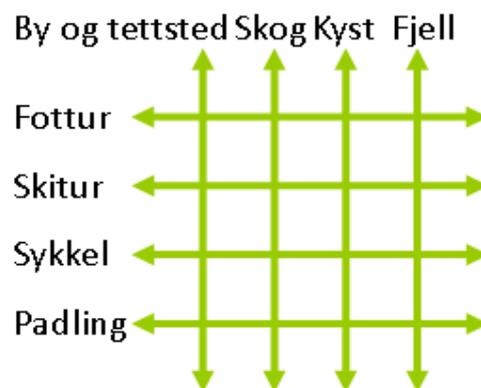
Tiltaksområde 3: Nasjonal infrastruktur for friluftsliv

Mål: Tilrettelegge for et mangfoldig og spennende friluftsliv for alle

Stor mobilitet og mye transport er et hovedtrekk ved moderne samfunn. Dette har gitt fremvekst av bilavhengige samfunnsstrukturer - også ved friluftslivsaktivitet. DNT kan møte denne utfordringen nå, ved å være initiativtaker og pådriver for en koordinering av infrastruktur ved friluftslivsaktivitet.

BILDE 7: KIELLANDBU I KVAM ER VEILØS, MEN KAN NÅS MED KAJAKK OG FJELLSTØVLER.

FIGUR 8: FRILUFTSLIVSAKTIVITET SKAL VÆRE MULIG OVER ALT, I ULIKE VARIANTER OG KOMBINASJONER.

DNT har lange tradisjoner for tilrettelegging av hytter og ruter i skog, kyst og fjell. Nå er tiden inne for å videreutvikle dette tilbudet. Dette innebærer å utvikle en struktur av hytter og ruter som omfatter ulike typer friluftsliv (fottur, ski, sykkel, kajakk mv.) og som griper på tvers av type områder (fjell, skog, sjø). Et slikt nasjonalt grep vil kreve regionale og lokale koblinger, nært samarbeid med andre aktører og en aktiv deltakelse fra medlemsforeningene.

Det er avgjørende at et slikt nettverk er sammenhengende og tilpasset annen relevant samfunnsstruktur. Dette innebærer å etablere fornuftige koblinger mellom turområder, ulike aktiviteter og kollektivnettet. DNT kan være initiativtaker til prosjekter rettet inn mot en slik helhetlig infrastruktur for friluftsliv, både egen og i regi av andre aktører. Samtidig kan foreningen prioritere tilrettelegging av løyper og hytter i de tettstedsnære turområdene og styrke mulighetene for sykkelturer.

Tiltak	Aktuelle virkemidler
Etablere et sammenhengende nettverk av DNT sitt hytte- og rutetilbud.	Følge opp DNT sin hytte- og rutestrategi
Koble sammen og videreutvikle tilrettelegging for friluftsliv	Styrke samarbeidet med andre friluftsliv- og reiselivsaktører. Synliggjøre det bærekraftige friluftslivet på UT.no og andre informasjonskanaler
Øke tilgangen til by- og tettstedsnære turområder	Sikre grønn infrastruktur i kommunal og regional arealplanlegging. Endre den ordinære spillemiddelordningen i fylkene til også å gjelde for overnattingshytter, og ikke bare for dagsturhytter slik som i dag.

7. VEIEN VIDERE I DNT

Gode dugnader forutsetter mer enn engasjement. Det kreves også organisering, tilstrekkelig økonomi og god markedsføring. Slik også med klimaarbeidet i DNT, bortsett fra at det er langt viktigere at forutsetninger for gjennomføring er til stede. Grunnen er enkel; det er vanskeligere å gjøre noe vi i utgangspunkt ikke er vant til å tenke på.

Utvalget foreslår derfor følgende prosess:

- Utvalgets rapport sendes til medlemsforeningene etter landsstyremøtet 24. januar.
- Medlemsforeningene oppfordres til å komme med forslag til forbedringer av dokumentet og samtidig foreslå tiltak som de selv, evt. i samarbeid med andre foreninger og/eller samarbeidspartnere kunne tenke seg å gjennomføre.
- På bakgrunn av innspillene utarbeider klimautvalget et revidert forslag til rapport som sendes deltakerne på landsmøtet i Geiranger 2. – 5. juni.
- Det legges opp til en klimasesjon på landsmøtet hvor fokus er å drøfte regionalt samarbeid, videreutvikle tiltaksområdene og pilotprosjektene.
- Landsmøtet orienteres om klimautvalgets arbeid, og inviteres til å fatte vedtak som legger opp til at klimaplattformen inngår som en viktig del av grunnlaget for nytt veivalgsdokument og i arbeidet med plan- og budsjettarbeid.
- Landsstyret gis mandat til å igangsette pilotprosjekter og arbeide for gjennomføring av strategien. Pilotprosjektene skal i hovedsak gjennomføres i og av medlemsforeningene.
- Det etableres et klimaprojekt i DNT med mandat å sikre oppfølging, gjennomføring og videreføring av det arbeidet som her er påbegynt. Som en del av dette arbeidet etableres et målesystem for foreningens klimasatsing.

8. REFERANSER

- Christophersen H. O (1968) Den Norske Turistforening 100 år – en faktor i Norsk kulturliv, DNTs årbok.
- Global Footprint Network (2010)
http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/footprint_for_nations/
- Kairos future (2008) Trends influencing the incoming/domestic travel to destination Norway until 2018.
- Odden A (2008) Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie i utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1979-2004.
- Ore K. M (1993) Om å forvalte en arv – tanker ved en milepæl, Fjell og Vidde nr. 8.
- Ryvarden L (1993) "At holde af" en del av Norge, Fjell og Vidde nr. 8.
- Sintef (2009) Energieffektivisering i bygninger – mye miljø for pengene! Prosjektrapport nr. 40.
- Teknologirådet (2006) Fremtidens friluftsliv, Scenarier for bruken av norsk natur i 2020. Rapport 1.